

УДК 37.091.12:005.962(71)

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ КАНАДИ

Наталія Мукан, Зоряна Магдач

Національний університет “Львівська політехніка”
вул. С. Бандери, 12, 79013 Львів, Україна
email: nmukan@polynet.lviv.ua,
email: zmahdach@yahoo.com

Досліджено характерні особливості змісту професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл Канади. Визначено принципи професійного розвитку вчителів у різних провінціях та територіях Канади, з’ясовано їх застосування на різних рівнях системи неперервної педагогічної освіти.

Ключові слова: Канада, система неперервної педагогічної освіти, учитель загальноосвітньої школи, професійний розвиток, зміст та принципи професійного розвитку.

Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл активно досліджують у наукових колах України, а також зарубіжжя. Ця проблема є актуальною з кількох причин. Передусім на вчителя загальноосвітньої школи покладається важливе завдання не тільки навчати учнів, але й виховувати їх, формувати та розвивати їхній особистісний потенціал, готувати їх до повноцінного функціонування у сучасному суспільстві та умовах ринкової економіки. Крім того, стрімкий розвиток людства на початку нового тисячоліття вимагає неперервного оновлення бази знань, формування і розвитку нових навичок і вмінь, необхідних для ефективного виконання професійних обов’язків. Особлива увага неперервному професійному розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл приділяється у Канаді, системі професійної педагогічної підготовки якої характерна висока продуктивність.

Проблеми неперервної професійної освіти вчителів, підвищення кваліфікації педагогів та їхню фахову підготовку у міжнародному освітньому просторі та в Україні вивчають вітчизняні і зарубіжні вчені: Н. Абашкіна, Л. Пуховська, Дж. Гудлед (професійна освіта); В. Андрющенко, І. Зязюн, В. Кремень (неперервна професійна освіта); С. Синенко, В. Руссол, П. Матвієнко (післядипломна педагогічна освіта); І. Титаренко, В. Олійник, Б. Дьяченко, Т. Сорочан, А. Чарлз, А. Коул (підвищення кваліфікації вчителів); А. Єрмола, М. Грін, Дж. Лупарт (технології організації науково-

методичної роботи з педагогічними кадрами). Однак, зазначимо, зміст професійного розвитку канадських учителів загальноосвітніх шкіл ще не досліджували.

Професійна освіта педагога кінця ХХ–початку ХХІ століття характеризується численними змінами, процесом реформування та реструктуризації. Ведеться пошук з проблем підвищення професіоналізму та адекватної підготовки вчителя впродовж усього фахового функціонування.

Ми ставимо за мету з'ясувати характерні особливості змісту професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл Канади, а також розв'язати такі завдання:

- проаналізувати зміст та принципи професійного розвитку вчителів канадських загальноосвітніх шкіл;
- з'ясувати їх застосування на різних рівнях системи неперервної педагогічної освіти у Канаді.

Гіпотезою дослідження є припущення, що інтенсифікація наукових розробок, вивчення передового досвіду в галузі неперервної професійної педагогічної освіти, дослідження змісту професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл сприятиме розвитку науки про неперервну педагогічну освіту в Україні та матиме практичне застосування в процесі реформування системи неперервної професійної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів.

У Канаді немає інтегрованої системи освіти та федерального міністерства освіти. Департаменти/міністерства освіти 10 провінцій та 3 територій несуть повну відповідальність за розвиток освіти. Однак 1967 р. було створено Раду міністрів освіти Канади, до складу якої входять міністри освіти провінцій Канади. Метою створення Ради було забезпечення форуму, за допомогою якого можливо було б обговорювати спільні інтереси, започатковувати освітні ініціативи, представляти інтереси провінцій та територій у федеральному уряді, на міжнародному рівні тощо.

Провінційні та територіальні департаменти/міністерства освіти визначають цілі та стандарти педагогічної діяльності відповідно до загальних цілей освіти регіону та потреб суспільства. Федерація вчителів провінції Британська Колумбія (British Columbia Teachers' Federation – BCTF), Федерація вчителів провінції Острів Принца Едварда (Prince Edward Island Teachers' Federation – PEITF) розробили політику та процедуру професійного розвитку, головні принципи яких схожі на принципи професійного розвитку, розроблені у провінції Альберта. Учителі загальноосвітніх шкіл провінції Британська Колумбія послуговуються “Стандартами освіти, компетентності та професійної поведінки освітян” Британської Колумбії (Standards for the Education, Competence and Professional Conduct of Educators), розробленими Коледжем учителів. У провінції Манітоба Товариство вчителів (Manitoba

Teachers' Society) розробило "Стандарти педагогічної діяльності", які визначають основні цінності педагогічної практики, її зміст, процедуру оцінювання та звітування, а також функціонування вчителів у соціумі.

Дослідження свідчить, що стандарти, які використовують у власній діяльності та професійному розвитку вчителі загальноосвітніх шкіл провінцій Канади, визначають таке:

– освітяни цінують та піклуються про всіх учнів, працюють з метою задоволення їхніх інтересів (відповідають за сприяння у емоційному, етичному, інтелектуальному, фізичному, соціальному розвитку учнів; відповідають за емоційну та фізичну безпеку учнів; ставляться до них з повагою та честю; поважають різноманітність у класі, школі та суспільстві; учителі не ображають та не експлуатують учнів чи представників меншин, зважаючи на персональні, сексуальні, ідеологічні чи матеріальні відмінності);

– освітяни є моделлю для наслідування (усвідомлюють, що їхня поведінка сприяє сприйняттю педагогічної професії суспільством; відповідають за власну поведінку під час виконання обов'язків та у суспільстві, оскільки це впливає на систему освіти загалом; розуміють систему освіти провінції та законодавство, яке регулює її функціонування, їхню поведінку);

– освітяни розуміють та застосовують знання для розвитку учнів (володіють знаннями про розвиток учнів та їхнє соціальне середовище, демонструють розуміння диференційованого підходу до навчання кожного учня та його потреб; на основі цих знань приймають рішення щодо навчальної програми, методики викладання, оцінювання, управління навчальним середовищем);

– освітяни цінують залучення та підтримку батьків, опікунів, родин та суспільства (розуміють, поважають, підтримують роль батьків та суспільства в освітньому процесі учнів; періодично ефективно спілкуються з батькам, беруть до уваги поради щодо налагодження стосунків з їхніми дітьми);

– освітяни застосовують продуктивну практику щодо управління класом, планування, методики викладання, оцінювання, звітування про навчальну діяльність учнів (володіють знаннями, навичками та вміннями заохочення навчання учнів, знають, коли необхідно звернутися за додатковою підтримкою; вдумливо використовують усі аспекти викладання; використовують різноманітні стратегії методики викладання та оцінювання навчальної діяльності учнів);

– освітяни володіють широкою базою знань та розуміють предмет, який вони викладають (розуміють навчальні програми, концептуальні та методологічні основи освіти і навчальної дисципліни; вільно володіють англійською чи французькою мовами; навчають учнів відповідно до

канадського, аборигенного, глобального контекстів, а також пропагують цінності, вірування та знання демократичного суспільства);

– освітяни залучаються до неперервного навчання (беруть участь у професійному розвитку та рефлексивній практиці; усвідомлюють, що критерії професіоналізму є концепцією неперервного професійного розвитку; розвивають та удосконалюють особисту філософію освіти, навчання та учіння на основі теорії й практики; визначають власні професійні потреби та працюють над їх задоволенням індивідуально або колегіально);

– освітяни сприяють розвитку професії (підтримують, наставляють та заохочують колег; беруть активну участь у діяльності школи, шкільного округу, професійних організацій, інституцій вищої освіти) [2].

У провінції Альберта професійний розвиток здійснюється згідно з “Інструкцією департаменту освіти “Стандарт якості навчання” (Teaching Quality Standard Ministerial Order – TQS), а також “Стратегією розвитку вчителя, контролювання та оцінювання його діяльності” (Teacher Growth, Supervision and Evaluation). Кодексом професійної поведінки вчителів загальноосвітніх шкіл (Альберта), Кодексом етики вчителів (Острів Принца Едварда, Ньюфаундленд та Лабрадор), Кодексом професійної компетентності (Саскачеван) визначено принципи професійної поведінки вчителя, серед яких повага прав людини, незалежно від її раси, релігійних поглядів, кольору, статі, сексуальної орієнтації, фізичних характеристик та спроможності, сімейного статусу, віку, походження, місця народження та проживання, соціально-економічного чи лінгвістичного середовища. Вчитель відповідає за діагностування навчальних потреб учнів, підбір та застосування навчальних стратегій, а також оцінювання успішності учнів. Специфічні аспекти власної діяльності педагог може делегувати спеціалістам, які співпрацюють з ним для вирішення складних педагогічних завдань.

У провінції Онтаріо Коледж учителів (Ontario College of Teachers) визначає професійні стандарти, згідно з якими здійснюється фахова діяльність учителів загальноосвітніх шкіл, а також систему професійного навчання, відповідно до принципів якої здійснюється професійний розвиток педагогів:

- метою професійного навчання є неперервне удосконалення практики, навчання вчителя узгоджується із навчанням учнів (навчальна діяльність учителів ґрунтується на провінційному законодавстві та політиці, згідно з потребами системи освіти, особистісним розвитком та потребами учнів);
- професійне навчання вчителів ґрунтується на стандартах (всі програми базуються на “Стандартах практики педагогічної професії” та “Етичних стандартах педагогічної професії”);

- професійне навчання ґрунтується на принципах ефективного навчання (програми професійного розвитку створюються відповідно до етапу розвитку кар'єри педагога та індивідуальних інтересів учителів, тобто відповідають принципам гнучкості, доступності, різноманітності);
- учителі планують власне професійне навчання та здійснюють рефлексивну практику;
- учителі професійно навчаються у навчальних спільнотах (професійне навчання передбачає колегіальну співпрацю, відданість та наполегливість у процесі удосконалення педагогічної діяльності).

Окрім того, професійний розвиток учителів початкових класів здійснюється у провінції Онтаріо згідно зі стандартами, розробленими Федерацією вчителів початкової школи (Elementary Teachers' Federation of Ontario – ETFO).

Асоціацією вчителів провінції Альберта (Alberta Teachers' Association – ATA), Спілкою вчителів провінції Нова Шотландія (Nova Scotia Teachers' Union – NSTU), Асоціацією вчителів провінції Нунавут (Nunavut Teachers' Association – NTA), Асоціацією вчителів провінції Юкон (Yukon Teachers' Association – YTA), Асоціацією вчителів провінції Саскачеван (Saskatchewan Teachers' federation – STF) визначено головні принципи професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл.

Узагальнюючи, можемо стверджувати, що, незважаючи на автономність провінцій Канади у питаннях розвитку освіти загалом та неперервної педагогічної освіти зокрема, професійний розвиток розглядають як систему заходів, що здійснюються індивідуально чи колективно вчителями загальноосвітніх шкіл з метою удосконалення фахової практики та заохочення навчання учнів. Розробка, планування та здійснення ефективного професійного розвитку є комплексним процесом і вимагає співпраці між учителями, шкільним персоналом, асоціацією вчителів, адміністрацією шкільних округів, регіональними консорціумами, департаментом освіти та інституціями вищої освіти. Освітняни стверджують, що необхідними умовами для забезпечення ефективності програм професійного розвитку, що заохочують навчання учнів, є їх ґрунтування на таких принципах:

- *принципи про зміст*: професійний розвиток ґрунтується на спільному баченні та чітко визначених цілях; головна мета професійного розвитку – удосконалення навчання та підтримка учіння; спирається на дослідження ефективної методики викладання начальної дисципліни; спрямовується на освоєння знань, формування і розвиток навичок та вмінь учителів; на виконання всіх вимог навчальної програми; методики викладання та оцінювання навчальної діяльності учнів.

- *принципи про процеси*: професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл є інтерактивним, неперервним, рефлексивним процесом, що здійснюється щоденно; заохочує вчителів до налагодження конструктивного колегіального діалогу; є гнучким та відкритим до змін у зв'язку із високою мінливістю навчального середовища, що вимагає постійного моніторингу та узгодження; заохочує вчителів до досліджень, ризику та критичного осмислення власної фахової діяльності.
- *принципи про контекст*: професійний розвиток здійснюється відповідно до потреб та інтересів учителів, загальноосвітніх шкіл, відповідної юрисдикції; відображає унікальність середовища, в якому здійснюється педагогічна діяльність; здійснюється в умовах колегіального навчання та сприяє його розвитку; є інтегральним елементом діяльності кожного вчителя загальноосвітньої школи; підтримується відповідними ресурсами (час, фінанси, інфраструктура); потребує підтримки інформаційно-комунікаційних технологій та здійснюється за допомогою мережі, учасниками якої є комітети з професійного розвитку, професійні радники, спілки вчителів, адміністрації на рівні шкільного округу, регіональні консорціуми, університети та представники громадськості тощо.

На індивідуальному рівні учителі загальноосвітніх шкіл демонструють усвідомлення принципів інклюзивного навчання; поглиблюють знання законодавчої бази та етики, що супроводжує педагогічну професію; демонструють усвідомлення соціальних та професійних очікувань щодо власної професійної відповідальності; читають педагогічну літературу про філософію освіти, історію розвитку системи освіти провінції та її сучасний стан; демонструють усвідомлення трансформаційної сили навчання для індивідів та суспільства загалом; засвідчують усвідомлення ролі родини в освітньому процесі; вчать визначати потреби професійного розвитку.

На рівні загальноосвітньої школи педагоги вивчають документацію, що регулює професійну поведінку; беруть участь у ситуативному навчанні, групових проектах, в організації та проведенні шкільних екзаменів; проводять спостереження, аналізують заняття колег, вчать критикувати та оцінювати діяльність інших; розвивають навички та вміння спілкування з батьками, навчаються вести ділову документацію; співпрацюють із вузькими спеціалістами (психологи, соціальні працівники); вчать визначати цілі та завдання навчання згідно з навчальною програмою, індивідуально та колегіально розробляти поурочні, тематичні, календарні плани, застосовувати різноманітні методики викладання навчальної дисципліни; здійснюють практичні дослідження; беруть участь у прийнятті рішень та розробці плану удосконалення школи; вчать планувати власний професійний розвиток.

На рівні органів управління освітою округу вчителі загальноосвітніх шкіл беруть участь у тренінгах, спрямованих на формування та розвиток навичок і вмінь налагодження діалогу з місцевою, національною, глобальною спільнотою; беруть участь у семінарах та майстернях для поглиблення знань про розвиток дітей і молоді (інтелектуальний, фізичний, емоційний, соціальний, творчий, духовний, моральний); розвивають вміння працювати в команді; беруть участь у програмах дня професійного розвитку, у роботі партнерств між школами округу; налагоджують співпрацю з різноманітними інституціями в інтернет-мережі.

На рівні департаменту/міністерства освіти провінції або зовнішніх провайдерів канадські учителі беруть участь у програмах з поглибленого дослідження навчальної програми та навчального середовища (оцінювання учнів, полікультурний аспект освіти, інтеграція новітніх технологій у навчальний процес, планування навчальної програми та її адаптація, використання культурної спадщини аборигенів у навчальному процесі, семінари з акредитації, навчання у класі з представниками різних вікових категорій, управління навчальним середовищем, диференційоване навчання); беруть участь у програмах з поглибленого дослідження лідерства (когнітивний коучинг, планування професійного розвитку, розвиток шкільного лідерства) тощо.

Отже, зміст професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл провінцій Канади передбачає набуття знань, формування і розвиток навичок та вмінь, необхідних для налагодження ефективного навчального процесу як учнів, так і педагогів відповідно до цінностей демократичного суспільства, якому характерна наявність феномена полікультурності. Професійний розвиток канадських учителів загальноосвітніх шкіл здійснюється на різних рівнях системи неперервної педагогічної освіти, а саме: індивідуальному, рівні загальноосвітньої школи, органів управління освітою округу, департаменту чи міністерства освіти провінції чи території Канади.

-
1. Annual Report 2004–2005. – Newfoundland and Labrador Teachers' Association, 2005. – 28 p.
 2. Standards for the Education, Competence and Professional Conduct of Educators in British Columbia. 3rd ed. British Columbia College of Teachers, February, 2008. – 8 p.
 3. Teachers' rights, responsibilities and legal liabilities. The Alberta Teachers' Association. – 2006. – 60 p.

CONTENTS OF THE CANADIAN SECONDARY SCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT**Nataliya Mukan, Zoryana Mahdach**

*“L'viv Politechnica” National University
Stepan Bandera Str., 12, UA – 79013 L'viv, Ukraine
email: nmukan@polynet.lviv.ua
email: zmahdach@yahoo.com*

The article studies the characteristic aspects of the contents of Canadian secondary school teachers' professional development. The authors define the principles of secondary school teachers' professional development in various provinces and territories of Canada, and clarify their implementation at different levels of the continuous teacher education system.

Key words: Canada, continuous teacher education system, secondary school teacher, professional development, contents and principles of professional development.

СОДЕРЖАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЧИТЕЛЕЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ КАНАДЫ**Наталья Мукан, Зоряна Магдач**

*Национальный университет “Львовская политехника”
ул. Ст. Бандеры, 12, 79013 Львов, Украина*

В статье исследуются характерные особенности содержания профессионального развития учителей общеобразовательных школ Канады. Авторы определяют принципы профессионального развития учителей в разных провинциях и территориях Канады, а также изучается их применение на разных уровнях системы непрерывного педагогического образования.

Ключевые слова: Канада, система непрерывного педагогического образования, учитель общеобразовательной школы, профессиональное развитие, содержание и принципы профессионального образования.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2010

Прийнята до друку 10.03.2010